

EESTI AGRONOOMIDE SELTSI TEGEVUSEST 1920...1940

A. Ratt

Eesti Agronoomide Selts, mis Eesti Põlluteadlaste Ühisuse nime all ellu kutsuti, on registreeritud Tallinn–Haapsalu Rahukogus 5. märtsil 1919. Asutajateks olid õp. agr. Jaan Mets, loomaarst Johannes Zimmermann, agr. Anton Nõmmik ja agr. Rudolf Allmann. Seltsi liikmeteks võisid olla agronoomid, loomaarstid, metsateadlased ja teised põllumajandusala eriteadlased. Varsti aga leiti, et seltsi liikmeskonda tuleb piirata ainult agronoomidega, mistõttu 15. novembril 1920. a. registreeriti Selts Tallinn–Haapsalu Rahukogus Eesti Agronoomide Seltsi (edaspidi Selts) nime all. Liikmeteks võisid olla kõrgema haridusega agronoomid, kuid ka mõned teised eriteadlased põllumajanduse alalt. Tegelikult olid viimasteks keskharidusega agronoomid. Seltsi asutajateks olid juhatuse liikmed agronoomid Jaan Raamot, Juhan Kalm, Rudolf Allmann ja Jaak Ümarik. Seltsi esimeheks oli aastail 1920...1922 Jaan Raamot, 1923...1938 Jaan Mägi ja 1939. aastast Jaak Ümarik, kes jäi sellele kohale kuni Seltsi likvideerimiseni nõukogude võimude poolt 1945. aastal. Seltsi töö aga ei lakanud, ta jätkus Rootsis Seltsi liikmete J. Kalmi, R. Allmanni jt. eestvedamisel. Järjepidevust silmas pidades kutsusid nad 1945. a. Rootsis ellu Eesti Agronoomide Seltsi (EASR). Sellest aga on üksikasjalikumalt juttu järgmises artiklis.

1920. a. asutatud Eesti Agronoomide Selts oli ette nähtud põhiliselt maamajanduse ja -kultuuri edendamiseks, põllumajandusteadlaste kutsehariduse tõstmiseks ja kaitsmiseks. Sel laiaulatuslikul tööalal tuleb Seltsi tegevuses 25 aasta kestel (1920...1945) esile tõsta tähtsamatena Seltsi tegelaste algatusel 1919. a. asutatud kirjastusühingu *Agronoomi* tegevuse juhtimist ja Seltsi häälekandja põllumajandusliku kuukirja *Agronoomia* väljaandmist alates 1921. aastast. Kuukiri *Agronoomia* ilmus aastail 1921...1926 Eesti Agronoomide Seltsi ja Eesti Loomaarstide Seltsi ning aastail 1927...1940 Eesti Agronoomide Seltsi ja Akadeemilise Põllumajandusliku Seltsi ühisel väljaandel. Ta oli ühtlasi ka Riikliku Katseasjanduse Nõukogu häälekandja, milles avaldati esmakordselt põllumajanduslike katseasutuste uurimistulemusi. *Agronoomia* sisaldas kirjutisi põllumajanduse arendamise sihtjoontest ja korraldustest, taimekasvatuse, loomakasvatuse, aianduse, veterinaaria, ökonoomika jt. maamajanduslike erialade tehnilistest ja majanduse küsimustest Eesti vabariigis ja ka mujal maailmas. *Agronoomia* maamajanduslaste kirjutiste andmematerjal ja kroonika on tähtsamaks maamajanduse ja kultuuri andmebaasiks tänapäevani.

Eesti Agronoomide Seltsi laialdasest ja mitmekülgsest tegevusest maamajanduse ja -kultuuri edendamisel ja agronoomide kutsehuvide kaitsmisel võib saada ülevaate vaid kronoloogilises järjestuses Seltsi tegevust vaadeldes. Seepärast püüan alljärgnevas anda põgusa ülevaate Seltsi tähtsamatest ettevõtmistest ja töödest aastatel 1921...1939.

- 1921** Eesti Agronoomide Seltsi esimesel aastapeakoosolekul 5. märtsil arutati 1921. a. tegevuskava ja toonitati kõikide agronoomide Seltsi ümber koondamise vajadust ja nende osavõttu Seltsi tööst. Vahetati mõtteid Seltsi häälekandja *Agronoomia* sisu ja väljaandmise üle. Valiti viieliikmeline Seltsi juhatus koosseisus: esimees Jaan Raamot, liikmed Rudolf Allmann, Juhan Kalm, Mihkel Pill ja sekretär Jaak Ümarik.
- 1922** Seltsi aastapeakoosolekul 4. märtsil 1922 oli rohkeid elavaid diskussioone Seltsi ülesannetest ja nende täitmisest. Agronoomide kutseteadmiste tõstmiseks soovitati rohkem ära teha. Majandusküsimuste uurimiseks välja töötatud taluarveraamatute lõplike vormide läbivaatamiseks moodusti komisjon – H. Leik, N. Rootsi, A. Rebane ja B. Martin. Otsustati neid raamatuid trükkida.
- 1923** Seltsi peakoosolekul 7. aprillil 1923 oli elavaid läbirääkimisi agronoomiliste oskussõnade loomise küsimuses. Valiti erialade oskussõnade toimkonnad (ka APSi oskussõnade toimkonnad) maaviljelustulundusteaduse, sordiaretuse ja aianduse alal, hiljem tulid juurde mitmed teised. Otsustati pidada agronoomide nädal. Esimesed

agronoomide päevad toimusid 27. ja 28. juulil 1923 Jänedal. Seal tegid ettekanded N. Rootsi, J. Mägi, A. Nõmmik, L. Rinne ja J. Mets.

- 1924** Peeti agronoomide päevad 1...3. augustil 1924 Kuremaal, kus pikemalt käsitleti agronoomilise abiandmise korraldust Eestis ja kavatsustest sel alal (A. Männiku referaat). Võeti vastu sellekohane otsus: 1) agronoomilist abiandmist tuleb jätkata ülemaaliste põllumajanduse organisatsioonide kaudu riigi toetusel ja järelevalvel, seadusega kindlaks määratud teel. Selle juures tuleb ära kasutada kohalikke organisatsioone, 2) agronoomilist abiandmist peaksid toetama omavalitsused ja majanduslikud asutused, 3) agronoomilise abiandmise juhtimiseks ja koordineerimiseks tuleb Põllumajanduseministeeriumi juurde luua vastav nõukogu, 4) poliitika ei tohi segada agronoomilist abiandmist.
- 1925** Seltsi aastapeakoosolek otsustas välja anda *Agronoomiat* ilma Loomaarstide Seltsita. Kiideti heaks juhatusel otsus kavandada meie naaberriikidega (Soome, Läti, Leedu) ühise agronoomide ühingu loomine Balti Agronoomide Ühingu (Liidu) näol.
- 1926** Aasta peakoosolekul 14. märtsil 1926 Tartus tehti ettepanek Põllumajanduse Peavalitsusele eriteadlase nimetuse kasutamise suhtes. Eriteadlaseks võib nimetada isikut: 1) kes on sellekohase erikursuse lõpetanud, 2) kes on lõpetanud erifakulteedi põllutöökoolis, 3) kes on omandanud magistrikraadi Eestis.
Esimene Baltimaade agronoomide kongress otsustati ära pidada 20...23. juunil Lahtis.
- 1927** Seltsi juhatusel peamine tegevus seisnes Balti Agronoomide Ühingu asutamise eeltöodes ja suvepäevade korraldamises. Soome kongressil tegid ettekanded prof. N. Rootsi ja L. Rinne. Juhatus korraldas oskussõnade toimkondade tööd. 14. augustil 1927 arutati Tallinnas põllumajandusliku krediidi vajaduse ja tasuvuse küsimust.
- 1928** Seltsi peakoosolekul 22. aprillil 1928 Tartus oli prof. A. Nõmmiku ettekanne – agronoomilise nõuande korralduse sihtjooned. Läbirääkimistel otsustati: Selts pooldab jaoskonnaagronoomide institutsiooni eesotsas maakonnaagronoomidega. Jaoskonnad tuleb moodustada vastavalt kohalikele majanduslikele oludele ja nõuetele.
- 1929** Balti Agronoomide Liidu teine kongress Tartus. Teise tähtsa küsimusena kerkis päevakorda Eesti põllutöökultuuri ajaloo kohta raamatu kirjutamine ja väljaandmine. Moodustati vastav toimikond – J. Mägi, K. Liidak ja H. Kruus. Toimikond töötas välja sisukorra kava ja koostas ka kulude eelarve. Kava nägi ette 30 trükipoogna suuruse ajalooraamatu koostamise ja see pidi ilmuma 1930ndail aastail. Elustub toimikondade tegevus – töötavad oskussõnade, foto- ja kodumajanduse- ning ühisperetoimikond. Peamiseks juhatusel tegevuse edusammuks võib pidada põllumajandusliku nõuandetöö viimist seaduslikule alusele. Juhatus võttis osa Põllumajanduse Peavalitsuse poolt korraldatud Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna õppekava arutamisest. Juhatus kavandas seltsi liikmete omavahelise kodukorra ja kutse-eeskava juhendi.
- 1930** 17. veebruaril 1930 oli Seltsi kõnekoosolek, kus arutati teraviljakasvatuse arendamist ja kaitset. Ettekannetega esinesid K. Liidak, T. Kint, A. Erlich ja Th. Pool. Samas küsimuses oli teine koosolek Tallinnas 14. aprillil 1930, kus ettekande tegi P. Rubel. Nende koosolekute otsustena kujundati seaduslikus korras teraviljakaitse, s.t. Riigikogu võttis vastu teraviljaseaduse. Seltsi tegevuse laiendamisel moodustati Tallinnas Seltsi Tallinna toimikond – K. Liideman, T. Kint, O. Saluste. Seltsi suvepäevad viidi läbi 19. ja 20. juulil Kehtnas.
- 1931** Seltsi üldkoosolekul 27. juunil 1931 arutati põhjalikult agronoomide ettevalmistamist Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas. Esinesid prof. A. Mathiesen ja J. Mägi. Arutati ka Põllutöökoja seaduse eelnõu projekti.

- 1932** Seltsi suvepäevadel 9. ja 10. juulil 1932 Antslas tegi ettekande K. Liideman teemal: "Agronoomikutse seisukord ja väljavaated". Ühelt poolt peeti vajalikuks, et Selts kujuneks agronoomide kutsehuvide kaitseorganisatsiooniks, taotledes selleks seaduslikku alust. Teiselt poolt (K. Liideman) ei pooldatud Seltsi muutumist ainult kutseala kaitseorganisatsiooniks, vaid tegeleks ka agronoomilise töö organiseerimise jt. taoliste küsimustega. Peeti õigeks, et *Agronoomia* ilmub endiselt Eesti Agronoomide Seltsi ja Akadeemilise Põllumajandusliku Seltsi ühisel väljaandel, jäädes peamiselt põllumajandusteadusliku uurimistööde esmaavaldamise kohaks.
- 1933** Seltsi üldkoosolekul 15. aprillil 1933 arutati järjekordselt agronoomide kutse seadusliku kaitse küsimust. Juhatus poolt töötati välja kutsekorraldamise seaduse kava, mis esitati Põllutööministeeriumile.
- 1934** Juhatus võttis osa agronoomide kutseaduse väljatöötamisest Põllutööministeeriumi põllumajanduse kutsehariduse komisjonis ja Põllutöökojas. Seaduse lõplik projekt esitati Põllutööministeeriumile. Juhatuses töökõormuse kasvu tõttu suurendati juhatusliikmete arvu seitsmele. Juhatusse valiti – J. Mägi, K. Liidak, A. Onno, A. Juhanson (Raidla), A. Miljan, A. Soovik ja A. Ümarik. Balti Agronoomide Liidu juhatus koosolekul Kaunas (30. septembril) on arutatud ühise referaatajakirja väljaandmise vajadust. Suvepäevad peeti Pollis 14. ja 15. juulil 1934. Ettekanne N. Massolt teemal "Agronoomiline töö ja ajakirjandus".
- 1935** Balti Agronoomide Liidu V kongress peeti 26...29. juunini Helsingis. Otsustati, et kui Soome sõitjaid on vähe, korraldatakse Eestis agronoomide suvepäevad.
- 1936** Agronoomide Koja moodustamisega 1935. aastal läks osa Seltsi ülesandeid sellele üle, seepärast tõstatati peakoosolekul 20. märtsil 1936 Tallinnas agronoomide kutsetegevuse seaduse projekti arutlusel küsimus Seltsi edasisest tegevusest ja ülesannetest. Leiti, et Koja kõrval jääb Seltsile veel küllalt ülesandeid Eesti maamajanduse ja kultuuri arendamisel, seepärast tuleb Seltsi tegevust jätkata. Seltsi 15-aastase tegevuse tähistamiseks otsustati Arknas pidada suvepäev vastava pidulikkusega. Ettekandega esines K. Liidak: "Ratsionaliseerimine ja selle piirid agronoomias".
- 1937** Balti Agronoomide Liidu VI kongress peeti 26...29. juunil Tallinnas. Kongressi korraldamiseks moodustas juhatus kuus toimkonda. Kongressi igas kolmes sektsioonis – üldagronoomia, loomakasvatuse ja taimekasvatuse sektsioonis oli ette nähtud vähemalt neli referaati, üks iga osavõtjamaa poolt.
Tallinnas toimus Agronoomide Koja esimene kongress 7. ja 8. märtsil. Ettekanded tegid T. Kint, K. Liidak, A. Raidla, G. Randma ja E. Terasmäe. Seltsi üldkoosolekul 6. märtsil valiti esimesteks seltsi auliikmeteks R. Allmann, J. Mägi ja K. Liidak.
- 1938** Balti Agronoomide Liidu VI kongressist oli osavõtjaid Soomest 46, Lätist 19, Leedust 31 ja Eestist 130 isikut. Seltsis toimus esimehe vahetus: kauaaegse esimehe Jaan Mägi asemele valiti Jaak Ümarik. Balti agronoomide VI kongress läks hästi korda, milleks suuresti kaasa aitasid mitmed organisatsioonid ja asutused, eesotsas Põllutööministeeriumi, ETK, Lihaekspordi, Võiekspordi ja teistega. Seltsi juhatusse valiti: esimees J. Ümarik, abiesimees A. Onno, sekretär A. Raidla, laekahoidjad A. Käsper ja A. Muuga ning ametita juhatus liikmed J. Mägi ja A. Miljan. Aruandeaastal pidas Seltsi juhatus 18 koosolekut. Aasta lõpuks oli Seltsil 204 liiget.
- 1939** Seltsi üldkoosolek peeti 11. märtsil Tallinnas. Balti Agronoomide VIII kongress peeti 7...9. juulil Riias, osavõtjaid oli 300. 25. juulil 1939 suri kauaaegne Seltsi esimees, Eesti loomakasvatuse organiseerija ja ülikoolis loomakasvatuse õpetaja prof. Jaan Mägi, keda kurvastusega mälestas kogu põllumeeste pere. Jaan Mägi oli Eesti esimeseks loomakasvatuse nõuandjaks, kelle õpetused ja korraldused veisekasvatuse alal on püsinud läbi aegade. Jaan Mägil oli suuri teeneid Eesti Agronoomide Seltsi tegevuse juhtimisel. Tema kiindumus ja andumus Eesti maamajanduse ja -kultuuri

arendamisel ning agronoomide kutse kaitsel ja kutse-eetika tõstmisel on hindamatu. Tema kaastegevusel kerkis Eesti Agronoomide Seltsis üles mõte asutada Agronoomide Liit, mis ka teoks tehti.

Hinnates kõrgelt Eesti Agronoomide Seltsi tööd omaaegse Eesti maamajanduse ja maakultuuri arendamisel ning agronoomide kutseoskuste tõstmisel ja kutse kaitsel, leian vajaliku olevat seda organisatsioonilist tööd jätkata Eesti uutes talumajanduse tingimustes. Selleks tuleb intensiivistada 1991. aastal taaselustunud Eesti Agronoomide Seltsi tegevust.